

Erol Akyavaş'ın göremediği kitap

Beşir Ayvazoğlu

Gecen perşembe akşamı Ortaköy'deki Esmâ Sultan Yalısı'nda bir tanıtım kokteyli vardı; ressam Erol Akyavaş'ın eserlerinin büyük bir kısmını bir araya getiren retrospektif kitabın tanıtımı... Tasarımı, kâğıdı, cildi, baskısı ve muhtevasıyla göz dolduran bu nefis kitap, kuruluşunun 20. kutlayan Finansbank tarafından yayımlandı.

Erol Akyavaş'ın ismiyle bütünleşen Galerî Nev'in sahibi Haldun Dostoglu'ndan projeye birer yazıyla katkıda bulunan Zeynep İnankur, Jale Erzen ve İngilizce tercümeleri yapan Fred Stark'a, İlonâ Akyavaş'tan Onur Bayiç'e, çok sayıda değerli insanın uzun ve yorucu çalışmaları sonunda ortaya çıkan kitap, davete katılan bütün misafirlere hediye edildi. Finansbank'ın bir de sürprizi vardı: Esmâ Sultan Yalısı'nın girişinde, o geceye mahsus olmak üzere, Akyavaş'ın, banka koleksiyonundaki Fihî Mafih adlı eserini sergiledi. Üç pleksiglas parçadan oluşan ve yıllar önce, İstanbul Bienali kapsamında Aya İrini'de sergilenen bu eserde, Akyavaş, üç semavi dinin sembollerini kullanarak Osmanlı medeniyetinin hoşgörüsünü anlatmaya çalışıyordu.

İşığın doğudan geldiğini fark etmişti

Fihî Mafih'i seyrederken ve yukarıda, kokteylin verildiği salonda retrospektif kitabın sayfalarını yavaş yavaş çevirirken Erol Akyavaş'ın o sevimli yüzünü ve muzip gülüşünü görür gibiydim. İslâm kültürü, sanat, tasavvuf, doğu ve batı konularındaki uzun sohbetlerimizi ve Türk aydınlarının içinden geldikleri kültüre düşmanlık derecesine varan bigâneliklerini, yabancılıklarını anlatırken kapıldığı hayreti, öfkeyi hatırladım. Cümlelerini kendine has bir argoyle renklendirerek ne güzel konuşurdu. Onu son gördüğümde, İhsaniye'deki evinde, salonun Sarayburnu'na hâkim geniş penceresinin önünde beyaz, tertemiz bir yataкта yatıyordu. Son günleriydi ve "Yapılacak bir şey yokmuş, emr-i Hakk'ı bekliyorum!" diyordu. Şaşılacak derecede metindi ve artık tek istediği, hazırlıkları devam eden retrospektif sergisini görmeden ölmektir. Bilgi

âğabey-kardeş ilişkisine dönüştü. Bugün Kültür ve Turizm Bakanı olan Ertuğrul Günay'ın öncülüğünde, şair, yazar, ressam, müzisyen, doktor ve politikacılardan oluşan kalabalık bir grupla gittiğimiz Bosna'da, Mostar, Tuzla, Zenitsa ve Travnik'i birlikte dolaştık. Zavallı Boşnakların yaşadığı acıları gördükçe gözyaşı dökerti. "Bosna. Utanıyorum; O Halde Varım" adlı sergi projesi orada doğmuş ve ilk defa bana söz etmişti. Bu resim ve enstalasyon sergisini, bir davet üzerine St. Petersburg Belediyesi tarafından düzenlenen Avrupa Festivali kapsamında sanatseverlerin ilgisine sunan Erol Bey'in başına neler geldi, neler! Ruslar, Bosna dramını anlatan bir sergiye ancak bir gün dayanabilmişlerdi.

Erol Akyavaş, ışığın doğudan geldiğini Amerika'da fark etti. Türk-İslâm kültürünün muhteşem birikimiyle sağlıklı ilişkiler kurmak için gösterdiği gayret, retrospektif kitapta, tarih sırasıyla bir araya getirilen eserleri dikkatle baktığında açıkça görülüyor. Akyavaş, bu olağanüstü birikimin arkasındaki temel ilkeyi keşfettikten sonra, yani 1980'lerde Kerbela, Kimya-yı Saadet, Hallac-ı Mansur ve Gazali gibi dizilerle başlayıp Miraçname dizisiyle devam eden süreçte geleneğe ruh üfleme başardı. Bence Erol Akyavaş, bu resim macerasının sonunda bir çeşit bilgelige ulaşmıştı. İkonoklastlar İçin İkonalar dizisi, sanatla bilgelğin bulunduğu benzersiz bir çalışmadır. Para temasının işlendiği, bir yandan antik sikkelerde beliren suretleriyle putlaştırılmış tiranları, dolayısıyla tiranlığı, totalitarizmi; bir yandan da para fikri etrafında maddeciliği ve maddeci batı dünyasını yargılayan İkonoklastlar İçin İkonlar, "tasvir yasağı" meselesine de yeni bir yorum getiriyor, Erol Akyavaş'ın sanatına ve düşünce dünyasına dair son derece önemli ipuçları taşıyordu.

Bu yazıyı önemli bir hususa dikkatinizi çekerek noktalamak istiyorum: Akyavaş, doğuyu batılılar için tüketen bir oryantalist değil, Mevlânâ, İbn Arabî ve Şebüsterî gibi büyük sufilerin eserleriyle

Erol Akyavaş'ın eserlerinin büyük kısmını bir araya getiren retrospektif kitabının sayfalarını yavaş yavaş çevirirken, sanatçının o sevimli yüzünü ve muzip gülüşünü görür gibiydim.

diği kitap

avaş'ın eserleri-
k kısmını bir
etiren retrospek-
nın sayfalarını
avaş çevirirken,
ın o sevimli yü-
muzip gülüşünü
biydim.

Gazi Osman Paşa

Velûd yazarlarımızdan Sayın Sadettin Kaplan, "Plevne'ye Saplanan Tuğ" başlığıyla "Gazi Osman Paşa" adında bir roman kaleme aldı. Bir millet, Kaplan gibi vefalı, gayretli evlatları olduğu sürece, yaşmaya hak kazanır. Aynı zamanda iyi bir şair olan Kaplan'ın nesrinde şiirinin etkisini görünce, ister istemez insan kendisine "güzel roman yazabilmek için en azından biraz şair olmak gerekiyormuş" demek zorunda kalıyor. Bir de yazarımızın eski bir asker olduğunu unutmamamız gerekmektedir; aksi takdirde eserini ördüğü taktik bilgilerine sahip olamaz, savaşı kavramlarını yerli yerinde kullanıp bize o iklimi teneffüs ettiremezdi.

Değerli öğretim üyelerimizden Sema Uğurcan Hanımefendi, bir yıl kadar önce, "Şuna bakar mısınız?" diyerek üzüntüyle masama bir fotokopi koymuştu. Kâğıtta başımızı önümüze eğdirecek bir ayıbımız bulunuyor, Plevne Marşı'nın Macar bir müsteşrik olan Ignacz Kunoş tarafından, savaştan on yıl sonra Bulgaristan Türkleri arasında araştırma yaptığı sırada Rusçuklu bir çocuğun ağzından tespit edildiği, onun vasıtasıyla bize ulaştığı yazılıyordu. Plevne'deki şanlı savunmamızı, onun büyük kumandanını, kahraman askerlerini "Tuna nehri akmam diyor" mısralarından hatırlıyor; yeni nesillerin hafızasına işliyoruz. Kunoş, hüznü sesliyle vatanını arayan çocuğu dinleyip bu marşı tespit etmeseydi, günümüzde milletimize mal olan, gençlerimize ruh veren bu savunma, diğer bilinmesi gereken olaylar gibi, sadece tarihin sayfaları arasında kalacaktı.

Eskilerin '93 Harbi' dedikleri 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Doğu cephesinde Ahmed Muhtar Paşa aslanlar gibi direndi. Mehmed Arif Bey'in 'Başımıza Gelenler' kitabı Ahmed Muhtar Paşa'nın şecaatiyle doludur. Batı cephesinde ise Deli Fuat Paşa'nın Alena zaferi ve Mehmed Ali Paşa'nın kazandığı birkaç meydan muharebesi varsa da bunlardan bir sonuç elde edemedik. Veysel Paşa'nın ve diğer kumandanların birlikleri maalesef pırasa gibi doğrandılar. Fakat Plevne Savaşı yüzümüzü ağarttı. Sonunda yenilsek bile, "işte biz böyle yeniliriz" dedirten yigitlik örnekleri sergilendi. Bütün ordularımızda aynı silah vardı; askerlerimizin mayası da birdi; fakat baştaki kumandan farklıydı. Teslim olması için Avrupa Rus Orduları Başkomutanı Grandük Nikola'nın mektubuna verdiği şu cevap ne kadar onurludur: "Kumandam altında bulunan imparator ordusu cesaret, sebat ve enerjilerini ispat etmekten hiçbir vechile geri kalmamışlardır. Bugüne kadar yapılan

**MEHMED
NİYAZI**

m.niyazi@zaman.com.tr

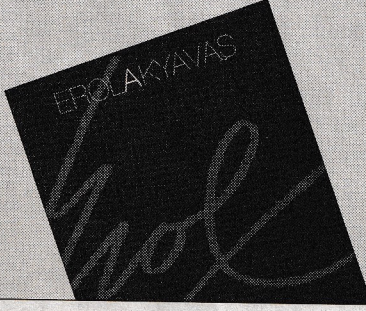
Üniversitesi tarafından düzenlenen bu muhteşem sergiyi ne yazık ki göremedi.

Erol Akyavaş'la 1989 yılı sonlarında tanıştım; o tarihte çalıştığım gazetenin Kültür-Sanat sayfası için onun Miraçname adlı baskı dizisi hakkında yaptığım, tamamı daha sonra Dergâh dergisinde yayımlanan röportaj, Akyavaş'ın muhafazakâr çevrelerde de tanınmasını sağlamıştı. Böylece başlayan dostluğumuz, 1995 yılında, savaş devam ederken Bosna'ya yaptığımız sekiz günlük meşakkatli seyahat sırasında bir

haşır neşir olmuş mistik bir ressamdı ve sanatını açıklamak ihtiyacını hissettiği zaman önce bu eserlere başvuru- rdu. Hayatının belli bir döneminden sonra ağırlıklı olarak dinî ve tasavvufî temaları işledi.

Ancak onun yaptığı din propagandası veya dinî sanat değildi; geleneğin içinde yaşadığı çağın problemleri arasından bakıyor, kendi iç macerasını anlatıyordu. T. S. Eliot'un 1935 yılında yayımlanan "Din ve Edebiyat" başlıklı ünlü makalesindeki şu cümle, Akyavaş'ın sanatı için de açıklayıcıdır: "Gerçekten büyük diyebileceğim bir yazar, belli bir din şuuru içinde olduğu halde onu vaz' etmeyendir!"

Keşke böyle bir kitap Erol Bey'in sağlığında yayımlanabilseydi.

Aşk ve iktidar sarkacında bir Osmanlı

[TİYATRO ELEŞTİRİSİ]
HÜSEYİN SORGUN

İktidarın boşluk kabul etmediği zamanlardır. Devlet Osmanlı olunca, bu zorunluluk bir hayat memat meselesi olur. Sultanın ardından gelecek kişi, yeni bir durumlar ve iktidar silsilesinin de belirleyicisi olacaktır. İşte bu nedenle iktidar gölgesinde tüneyenler için arayış kaçınılmaz olur. 4. Murat Bağdat seferine gitmiş, ardında kendisini temsilen gözdesi Roksan'ı (Şebnem Köstem) bırakmıştır. Sadrazam Ahmet'in (Can Başak) özel izniyle gözlemlerini aktaran Osman (Mehmet Avdan), cepheden farklı bilgilerle döner. Bağdat'ın imdadına yetişen İran ordularını karşısında, 4. Murat zor zamanlar yaşamaktadır. Bu bilgi, Saray'da yeni bir hareketlilik doğurur. Sadrazam, zindanda tutulan Bayazıt'ı hükümdar yapmak ve Osmanogulları soyundan Atiye ile evlenerek yükselmek istemektedir. Bayazıt ile Atiye arasındaki aşk ta çocukluk yıllarına kadar uzanmaktadır. Roksan ise Bayazıt'ı ölümün ya da aşkın kapısını açmak konusunda özgür bırakırken, yüreğinin gelgitlerini dindiremez.

İstanbul Şehir Tiyatrosu, Fransız klasik akımının en önemli tragedya yazarlarından Jean Racine'in (1639-1699) yazdığı Bayazıt

adlı oyunu, Başar Sabuncu'nun çeviri ve rejisi ile sahneliyor. Oyunun sahne tasarımını Başar Sabuncu, giysi tasarımı Canan Göknil, ışık tasarımı İlhan Ören, müzikleri Selim Atakan imzasını taşıyor. Oyunda Mehmet Avdan, Işıl Z. Tangör, Can Başak, Şebnem Köstem, Hümay Gültaş, Yonca İnal ve Ahmet Özarslan rol alıyor.

IV. Murat döneminde (1623-1640) Fransa'nın İstanbul büyükelçisi olan Cezy Kontu, ülkesine döndükten sonra Bayazıt'ın ölümü ile ilgili bildiklerini anlatıyor. Kulaktan kulağa gezen bu hikâye Racine'e de ulaşıyor. Ve Bayazıt oyunu, bu duyular ışığında trajedi kalıplarına sadık kalınarak ortaya çıkıyor.

Aşk mı ikbal mi?

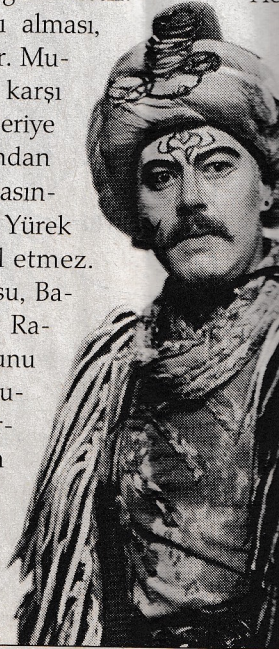
"Şu olgun yaşımda aşkın alçaltıcı boyunduruğuna mı koşulayım?" der Sadrazam Ahmet, planını en has adamına ifşa ederken. Aslında, hakkında verilmiş ölüm fermanının farkındadır ve gerçekleri kurgulayarak ve kurguyu hızlandırarak yazgısını değiştirmek ister. Onun kurnazlığı kadar Bayazıt'ın aşka sadakati gün yüzüne çıkar. İki kapı vardır önünde; birinden atacağı adım kendisine Osmanlı hükümrancılığını getirecek, Roksan'ın gönlünü kazandıracaktır. Diğer kapı ise ölüme gidecek, fakat gönlünü kaptırdığının aşkını da yanında götürecektir. Bu

ikili kurgu içerisinde, erk, aşk ve ihanet üçgeninde karakterler savrulur. IV. Murat, erkin ana kumandasındadır, uzakta olsa da...

Padişahın tüm yetkilerini kuşanan Roksan, Bayazıt'ın bedenine hükmedecek güçteyken gönlüne hükmedemez. Giderek hırçınlaşır. Roksan'ın iki dudağının ardındadır Bayazıt'ın kellesi. Bayazıt'ın iki dudağının ardındadır Roksan'ın gönül çaresi. Bayazıt ile Atiye'nin gerçekliği, aşkı büyütürken tragedya da büyür. Çünkü yazgı ilerlemekte, an, saat be saat gelmektedir.

IV. Murat'ın Bağdat'ı alması, tüm hesapları alt üst eder. Muzafer bir kumandana karşı tüm kurgular kaybolur. Geriye kalan, aşkın sağlamlasından ve iktidarın sağlamlanmasından başka bir şey değildir. Yürek de erk gibi boşluk kabul etmez.

İstanbul Şehir Tiyatrosu, Başar Sabuncu'nun rejisiyle Racine'in Bayazıt adlı oyununu ilk kez seyirciyle buluşturuyor. Oyun, kurgunun yordamında aşkın ve iktidarın koridorlarında bir gezintiye çıkarırken, Bizans dekorunda mekanın ruhunun dile gelmişliğini de

Osmanlı şehzadesi

erk, aşk ve ihanet
avrulur. IV. Murat, er-
dır, uzakta olsa da...
ilerini kuşanan Rok-
e hükmedecek güç-
medemez. Giderek
ki dudağının ardın-
i. Bayazıt'ın iki du-
ksan'ın gönül çare-
gerçekliği, aşkı bü-
büyür. Çünkü yazgı
saat gelmektedir.

kat'ı alması,
eder. Mu-
na karşı
r. Geriye
asından
nmasın-
dır. Yürek
abul etmez.
atrosu, Ba-
siyle Ra-
yununu
şturu-
yor-
ların
nti-
de-
nu-
de

anlatıyor. Bizans'ın yazgısı Osmanlı'nın
yazgısına dönüşürken, karakterler de
kendi çizgilerindeki kırılmaları yaşıyor.

Tarihi gerçekliklerin kıyısında, Racine'in
imgeleminde hayat bulan Bayazıt adlı oyun,
aşkın ve iktidarın yazgısını Shakespeare'ye
bir kıvamda, yüksek gamda anlatırken,
kurgunun dehlizlerinden devşirdiği bir aşk
ve iktidar öyküsünü seyirci ile paylaşıyor.

Her aşkın istenilir ve kolay elde edi-
lir cinsin olmadığını ispat edercesine...
Her iktidarın da...

Bayazıt

muharebelerde muzatter olmuşlardır. Bu sebeple
majeste Çar, kendi muhafız kuvvetleriyle humbara-
cılarını imdat kuvvetleri olarak getirmek lüzumunu
duymuştur... Garna Dubnik ve Teliş mağlubiyetle-
ri, buralarda bulunan kıtaların teslim oluşu, muha-
rebe ve muvasala yollarının kesilişi, büyük yolların
işgal olunması, ordunun düşmana teslim etmem
için kâfi sebepler değildir. Bu suretle askerlerimin
şevkenden hiçbir şey eksilmemiştir ve bunlar Os-
manlı askeri şerefini muhafaza etmek için yapılm-
ması lazım gelen her şeyi de yapmış degillerdir.”

Esir düşünce, “Yüz elli bin Rus askeriyle kuşatıldı-
ğınızı bilmiyor muydunuz?” diye soran Çar'a verdiği
cevapla ne kadar övünsek azdır: “Evet biliyordum; fa-
kat maksadım harp hattınızı yap çıkmağı. Vakia bi-
zim kuvvetimiz size nispetle az idi; ancak bundan ev-
vel galip geldiğimiz muharebelerde dahi kuvvetimiz
o nispette idi. Galebe aza çoğa bakmaz.” Çarın, “Ni-
çin silahlarınızı terk etmediniz?” sorusuna cevabı
ise tam askerce idi: “Devletim bana düşmanı çok
görünce silahını terk et demedi; kavga için gönderdi.”

Sadettin Kaplan, birbirinden güzel teşbihler, tas-
virler, tespitlerle o savaşı bize yaşıyor. Hiçbir fe-
dakârlığın, yiğitliğin heba olup gitmeyeceğini de ki-
tabının sondan bir önceki paragrafında ne güzel
anlatıyor: “Efsaneleşen Plevne savunmasının üye-
rinden 124 yıl ve bu efsane komutanın ölümünün
üzerinden ise bir asır geçti... Ama Gazi Osman Pa-
şa Marşı nesilden nesile, dilden dile sürüp geldiği
gibi, sürüp gideceği benziyor. O, en mutsuz günle-
rinde bir milletin umudu ve maneviyatı olmuştu.”

Cemal Süreya'nın şiirleri İş Sanat'ta okunacak

Cemal Süreya'nın (1931-1990) dizeleri, İş Sanat sahne-
sinde okunacak. Atilla Birkiye'nin hazırladığı, Serdar
Yalçın'ın müzik direktörlüğünü üstlendiği ve Mehmet
Birkie'nin sahneye uyguladığı şiir dinletisi bu akşam
saat 20.00'de gerçekleşecek. İkinci Yeni'nin önde gelen
şairlerinden Cemal Süreya şiirlerinde, insanın iç
dünyasını ironik bir biçimde dile getiren, dil oyunla-
rına ağırlık veren bir şair. (0212 316 10 83) **Kültür-Sanat**

Gülyüz'le 'Oradan Oraya'

Yapı Kredi Kâzım Taşkent Sanat Galerisi, 28 Kasım 2007
- 14 Ocak 2008 arasında ressam Mehmet Gülyüz'ün
'Oradan Oraya' adlı heykel sergisine ev sahipliği ya-
pacak. Yurtiçinde ve yurtdışında resim ve desenleri-
nin yanı sıra heykel çalışmalarıyla Gülyüz'ün 'Ya-
rış Arabası' adlı eserinin yanında pek çok yeni işi
sergilenilecek. Serginin kataloğunda, sanat tarihçisi
Levent Çalıkoğlu'nun ve yazar Murathan Mun-
gan'ın kaleme aldığı yazılar Gülyüz'ün sanat dün-
yasına kapı aralayacak. (0212 252 47 00) **Kültür-Sanat**